

Навчання іноземної мови у початковій школі: проблеми чи перспективи?

Постановка проблеми. За постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462 з 1 вересня 2012 року впроваджено новий Державний стандарт початкової загальної освіти, який передбачає соціалізацію особистості молодшого школяра та ґрунтується на засадах особистісно орієнтованого і компетентнісного підходів. Протягом навчання у початковій школі, згідно з стандартом, учні повинні оволодіти ключовими компетентностями, які сприятимуть їхньому особистісно-соціальному та інтелектуальному розвитку, формуватимуться на міжпредметній основі та стануть інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетенцій. Базовий навчальний план початкової загальної освіти [1] передбачає вивчення іноземної мови (англійської, німецької, французької, іспанської), починаючи з 1-го класу загальноосвітніх навчальних закладах.

Не варто забувати, що вивчення іноземної мови має наскрізний характер, тому для її викладання у 1-4 класах доцільним буде фахівець с дипломом вчителя початкової школи з правом викладання іноземної мови. Логічно постає проблема забезпечення шкіл саме такими фахівцями, а, відповідно, перед вищими педагогічними навчальними закладами ставиться завдання підготувати вчителів початкової школи нової формації, адже саме вони закладатимуть основи іншомовної комунікативної компетенції учнів, завдяки їм відбуватиметься становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь в аудіюванні, говорінні, читанні й письмі. Слід зазначити, що подібна універсальність вчителя не є винаходом України. Якщо ми звернемося до досвіду закордонної школи, зокрема до німецької, то зустрінемо вчителя географії, фізичної культури та німецької мови в одній особі. Тобто наша країна йде шляхом стандартизації підготовки фахівців галузі освіти відповідно до європейської. Нагальним питанням для вищих педагогічних навчальних закладів є розробка нових навчальних програм з іноземної мови, які б надали

майбутнім та діючим педагогічним працівникам початкової школи можливість адаптуватися до нових вимог та оволодіти іноземною мовою та методикою її навчання на високому рівні.

Аналіз досліджень. Зміст, форми та засоби підготовки майбутніх вчителів початкової школи завжди привертала увагу науковців, адже значення першого вчителя для дитини визнавалося в усі часи і в усіх країнах. Велика кількість робіт присвячена шляхам формування особистості вчителя початкової школи, визначенню сутності професійної готовності вчителя і структури процесу її формування (О.Абдулліна, В.Сластьонін та ін.); пошуку основних шляхів забезпечення становлення вчителя в умовах навчання у вищій школі (І.Зязюн, Г.Нагорна та ін.); визначенню психологічних і педагогічних умов формування творчої особистості вчителя (К.Ушинський, В.Сухомлинський, І.Зязюн, О.Савченко, Н.Кічук, В.Моляко та ін.). Дослідження у галузі формування окремих фахових компетенцій вчителя початкової школи важко перелічити, а саме: підготовка студентів до навчання техніки читання дітей шести-семи років (Н.Ковальова); критеріально-орієнтоване тестування в системі формування професійної готовності вчителя початкових класів (О.Івлієва); формування готовності студентів до активізації художньої діяльності молодших школярів (О.Біла); формування творчої особистості вчителя (Н.Кічук); організація самостійної роботи студентів педагогічного училища в умовах особистісно орієнтованого навчання (М.Сичова); педагогічне краєзнавство в підготовці майбутніх учителів початкових класів до гуманітаризації навчання (В.Матіяш); підготовка майбутніх учителів початкових класів до позаурочної виховної роботи (І.Казанжі) тощо. Погодимося з тим, що сьогодні професійна компетентність вчителя початкової школи в умовах особистісно орієнтованого навчання – це не тільки ґрунтовні знання, набуті вміннями та досвід з предмету, але й уміння сформувати внутрішню мотивацію пізнавальної діяльності, чітко, логічно і доступно викласти свої думки, під час уроку організовувати співробітництво, знайти

шляхи оптимального спілкування, вміти розкрити творчий потенціал, розвивати мислення учнів молодшого шкільного віку [2, с.51].

Постановка мети дослідження. Проте, як вже зазначалося, вимогою сьогодення є те, що майбутній вчитель початкової школи має оволодіти принципово новими знаннями та вміннями – іноземною мовою та сучасною методикою її навчання дітей молодшого шкільного віку. Тому завданням нашої статті є окреслення тих нових перспектив, переваг та викликів, що постають перед вчителем початкової школи у зв'язку з впровадженням нового Державного стандарту початкової загальної освіти.

Виклад основного матеріалу. До 1 вересня 2012 року навчанням іноземної мови у початковій школі починалося з 2 класу та здійснювалося окремим вчителем іноземної мови, який протягом навчання у ВНЗ здобував ґрунтовну філологічну освіту та опановував методику навчання іноземної мови у середній, а не в початковій, загальноосвітній школі. Тобто подібний фахівець не готовий працювати з дітьми 6-10 років, які мають інші психофізіологічні особливості, ніж діти середнього та старшого шкільного віку; відповідно методи та форми навчання молодших школярів іноземній мові також мають бути іншими. Результативність роботи такого вчителя цілком залежала від бажання самостійно опановувати методику навчання іноземної мови дітей молодшого шкільного віку. Майбутній же вчитель початкової школи протягом усього періоду навчання у ВНЗ зосереджений на вивченні особливостей особистості молодшого школяра, шляхів її розвитку та вираження, а іноземна мова як навчальний предмет стане одним з компонентів, який допоможе це зробити. Іноземна мова як навчальний предмет, що викладатиметься вчителем початкової школи, дозволить ширше використовувати міжпредметні зв'язки, адже з'являється можливість синхронізувати, узгодити тематичне наповнення інших предметів з тематикою дисципліни «Іноземна мова». Наведемо один з прикладів. Відомо, що викладання іноземної мови спирається на знання мовних явищ рідної мови, що вимагає від вчителя іноземної мови чіткого розуміння того, які мовні явища рідної мови знайомі чи не знайомі дітям. З власного

досвіду роботи вчителем німецької мови можемо зазначити, що певні мовні явища вивчаються раніше в іноземній мові, ніж у рідній, і сподівання на принцип опори на рідну мову не спрацьовує. А вчитель іноземної мови, завчасно не володіючи такою інформацією, вимушений зупинитися, пояснити невідомий дітям мовний факт рідною мовою, лише потім повернутися до іноземної. Таким чином хід уроку стає певною мірою непередбачуваним. Подібні випадки стають неможливими, якщо іноземну мову викладає вчитель початкової школи, адже в нього є чітке уявлення того, що знають діти не тільки в рідній мові, а й з інших предметів початкової школи.

Розглядаючи можливості міжпредметних зв'язків дисципліни «Іноземна мова» у початковій школі, зазначимо, що саме у молодших класах необхідно та доцільно використовувати засоби іноземної мови, наприклад, на уроках природознавства, основ здоров'я чи трудового навчання. З цих предметів діти часто роблять різноманітні проектні роботи, газети чи презентації. Можна робити їх іноземною мовою. Це буде на користь як вивченню іноземної мови, так і цих навчальних предметів.

У початковій школі традиційно проводиться багато позакласних заходів, тому і в цьому випадку застосування іноземної мови може бути надзвичайно влучним та корисним. Це буде одним із стимулів вивчення іноземної мови (адже відомо, що мотивація вивчення іноземної мови в початковій школі має прихований характер), сприятиме привчання до самостійного її вивчення.

Отже, переваги того, що вчитель початкової школи буде викладати своїм учням іноземну мову беззаперечно. Проте невирішених проблем також немало. Насамперед необхідно визначитися зі змістом фахової підготовки такого вчителя, а саме стосовно ступеня сформованості його іншомовної комунікативної компетентності. Безумовно, що у тому обсязі, в якому вивчають іноземну мову в усіх її аспектах майбутні вчителі іноземної мови у середній та старшій школі, з об'єктивних причин неможливо, адже одночасно майбутнім вчителям початкової школи необхідно опанувати ще значну кількість інших навчальних дисциплін та методик їхнього навчання. Проте необхідно визначити

необхідний мінімум теоретичних філологічних знань (саме мінімуму, без обмеження щодо його максимуму та можливості поповнення новими науковими досягненнями) [3, с. 126-137], який повинен ґрунтуватися на вивченні та визначенні того, що саме необхідно для успішного навчання молодших школярів іноземної мови, а також на особистісних запитах (інтересах) та їх науковому обґрунтуванні. Крім теоретичних знань з іноземної мови майбутні вчителі початкової школи повинні опанувати методику її навчання. Слід зазначити, що, незважаючи на те, що новий Державний стандарт початкової освіти запрацював з 1 вересня 2012 р., вчителів початкової школи, які викладатимуть й іноземну мову, починають готувати також з цієї дати. До цього дисципліна «Іноземна мова» була однією з додаткових спеціалізацій за вибором студента напрямку підготовки «Початкова освіта». Відповідно лише за 4-5 років в Україні кожен випускник – майбутній вчитель початкової школи – буде готовий до викладання іноземної мови поряд із іншими дисциплінами початкової школи. Тому можуть виникнути проблеми через брак якісного кадрового педагогічного забезпечення початкової школи, адже викладання іноземної мови з 1 класу буде перекладено на вчителів іноземної мови середньої та старшої школи, які мають пройти курси удосконалення вчителів, на яких їх ознайомлять з психофізіологічними особливостями дітей молодшого шкільного віку та специфікою викладання іноземної мови у таких дітей. Але навчання іноземної мови з 1 класу вже розпочалося, у той час, як підготовка та перепідготовка педагогічних кадрів не зроблена заздалегідь. Безумовно, це викликає побоювання щодо якості навчання першачків іноземної мови.

Висновок. Підсумовуючи, ще раз наголосимо позитивність того, що вчитель початкової школи буде викладати іноземну мову у своєму класі, адже такий фахівець, враховуючи психофізіологічні особливості молодшого школяра, має можливість інтегрувати вивчення іноземної мови з іншими дисциплінами початкового періоду навчання (з природознавством, трудовим навчанням, живописом, основами здоров'я, позакласними заходами тощо), що сприятиме розвитку позитивної мотивації до вивчення іноземних мов як

найважливішого психологічного фактору успішного вивчення іноземних мов, через інтерес до пізнання навколишнього світу. Проте, безумовно, подібні зміни потребують інтенсивної праці не тільки від вчителів початкової школи, а й від вищих педагогічних навчальних закладів шляхом підготовки таких фахівців, удосконалення програм їхньої підготовки, визначення необхідного мінімуму теоретичної філологічної підготовки та формування практичних навичок і вмінь, необхідних для якісного навчання молодших школярів іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462.
 2. Петриченко, Л. О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі: дис. канд. пед. наук. 13.00.04 / Петриченко Лариса Олексіївна. – Харків, 2007. – 237 с.
 3. Ölkens J., Neumann D. Ausbildungskonzepte für den Primarstufenlehrer // Enzyklopädie Erziehungswissenschaft: Handbuch und Lexikon der Erziehung in 11 Bänden und einen Registerband – B.7. Erziehung im Primarschulalter/Hrsg. von Dieter Lenzen unter Mitarb. von Agi Schröder. – 1995. – S. 126-137.
-